

УДК 377.4 (477.73)

МЕДІАОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Піскун О.М.

Актуальність. Питання доцільності отримання журналістської освіти у нашій державі порушувалося неодноразово. Цю проблему, на наш погляд, чітко окреслив С.Квіт: „Вітчизняна журналістська освіта і мас-медіа функціонують до певної міри в паралельних площинах, самодостатньо і незалежно” [1, с. 43]. На його думку, в Україні існує кілька систем підготовки журналістів.

По-перше, це факультети та відділення журналістики у вищих навчальних закладах. І хоча більшість дослідників визнають, що навчання тут формалізоване, проте перспективне у майбутньому. Студенти приходять навчатися одразу після школи, не мають досвіду й нерідко до кінця не розуміють суті журналістської професії. Навчальна програма не завжди враховує ті навички, якими повинен володіти фахівець. Студентів швидше вчать працювати над науковими дослідженнями, ніж прищеплюють їм розуміння журналістики як виробництва. Та, попри все, конкурс на журфаки щороку зростає.

По-друге, в Україні нараховується чимало й короткотермінових семінарів, тренінгів і майстер-класів. Так, популярністю користуються Міжнародна громадська організація „Інтерньюз-Україна”, IREX, Інститут масової інформації тощо. Вони, звісно, надзвичайно корисні, проте лише з точки зору підвищення кваліфікації, а не надбання всебічної освіти. А оскільки у нашій державі чимало різноманітних мас-медіа, ці семінари не стануть альтернативою державній системі журналістської освіти.

Є ще один варіант – підвищення кваліфікації „на робочому місці”, що вважається найбільш ефективним шляхом. Деякі редакції організують у себе школи та майстер-класи для обміну досвідом, підвищення кваліфікації. Крім того, останнім часом поширилася традиція обміну журналістами. Тож чимало українських журналістів мали змогу познайомитися з роботою редакцій Америки, Британії, Швеції та інших країн.

На нашу думку, є ще один варіант підготовки журналістів. Йдеться про об’єднання журналістів, завдяки яким спеціалісти з різних регіонів і країн мають змогу підвищити свою кваліфікацію, переймаючи досвід колег.

Вступ до проблеми. Якщо вдається до невеличкого екскурсу в історію організаційної згуртованості журналістів, то вона розпочалася пізніше перших спроб видавців і редакторів об’єднатися в рамках асоціацій, що відстоюють їхні інтереси. Так, Американська асоціація видавців газет (ANPA) була створена в 1887 році з метою організованого подолання економічних, технологічних та юридичних проблем, що виникали перед видавцями США та Канади.

На рубежі XIX-XX ст. у багатьох країнах світу з’являються фахові організації журналістів. Починають формуватися перші журналістські прес-клуби, до завдань яких входило згуртування співтовариства працівників преси, організація їхнього дозвілля та відпочинку. Найвідомішим у США став Національний прес-клуб, заснований у 1908 році для вашінгтонських журналістів. Сучасні прес-клуби являють собою не лише

форму об'єднання журналістів для спільного вирішення фахових проблем, але й канал здійснення впливу державних органів і корпорацій на журналістське співтовариство.

Нерідко журналістські об'єднання являли собою організації взаємодопомоги працівників преси. Отримують поширення журналістські профспілки (синдикати), які створювалися переважно для відстоювання фахових прав та інтересів владою.

У 1891 році у США з'явилася перша змішана профспілкова організація журналістів і поліграфістів „Міжнародна друкарська спілка” (МДС). У 1933 році було створено загальнонаціональне профспілкове об'єднання журналістів США – Газетна Гільдія, яка виступала за укладання колективних контрактів із власниками газет, проводила страйки газетярів тощо.

У перші десятиріччя ХХ ст. журналістські профспілки були створені й у ряді країн Європи. У Франції було утворено Національний синдикат журналістів БКТ. Поряд із діяльністю із захисту прав та інтересів працюючих журналістів, поліпшення умов їхньої праці, створення гарантій пенсійного забезпечення, синдикати сприяли розвиткові фахової підготовки працівників преси.

Більш широкі завдання у відстоюванні інтересів журналістського співтовариства ставили перед собою спілки й товариства журналістів, що з'явилися на початку ХХ ст. у ряді країн світу. Фахове товариство „Сігма Дельта Кай”, засноване в 1909 році у США, присвячувало свою діяльність не лише захисту трудових прав та інтересів журналістів, але й виробленню етичних професійних норм, заохоченню журналістських розслідувань. Товариство створило в 1912 році одне з перших у світі фахових видань із журналістики – щомісячний журнал „The Quill” („Перо”). Воно вело наполегливу боротьбу щодо забезпечення безперешкодного доступу журналістів до офіційних джерел інформації, яка увінчалася прийняттям відповідного закону – Акту про свободу інформації (1967).

У період між світовими війнами відбувається формування асоціацій працівників преси, які спеціалізуються у певних галузях журналістики: у 1920-1930 рр. були створені об'єднання спортивних журналістів, музичних критиків, журналістів-кінознавців, фоторепортерів і т.д.

У цей період починається оформлення міжнародних журналістських організацій. Створена в 1926 році Міжнародна Федерація журналістів (зі штаб-квартирою у Парижі) мала на меті захист прав і свобод, честі й гідності журналістів під час виконання ними професійних обов'язків, боротьби проти впливу великого капіталу на пресу. Федерація перервала свою діяльність із початком II світової війни.

У 1941 році в Лондоні було створено нову міжнародну федерацію європейського масштабу – Міжнародна Федерація журналістів союзних (вільних) держав. Існувала домовленість, що на основі цієї організації в післявоєнний період буде створена всесвітня демократична організація журналістів.

Після війни, підключивши механізми ООН, нова організація зросла до світових масштабів. Вона отримала назву Міжнародна організація журналістів (МОЖ). Її установчий Конгрес відбувся 3-8 червня 1946 року в Копенгагені. Штаб-квартира була перенесена з Лондона до Праги. А на конференції у Празі (3-17 червня 1947 року) за участю представників журналістів від 28 країн було прийнято Статут МОЖ.

МОЖ займалася розробкою етичних принципів роботи журналістів і ЗМІ (наприклад, існує Кодекс журналістської честі, Хартія вільної преси і т.д.), широким обміном професійним досвідом у різних журналістських спеціалізаціях, підготовкою кваліфікованих кадрів у власних школах і центрах (особливо для країн Азії, Африки, Латинської Америки, Океанії), умовами та оплатою праці, побутом і відпочинком журналістів. МОЖ видавала кілька спеціалізованих журналів і бюлетенів. При ній

МЕДІАОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

постійно діяли ряд секцій і клубів – секція журналістів, які пишуть на сільськогосподарські теми, міжнародна фотографічна секція, Інтерпресавтоклуб і т.д.

У 1970-х роках МОЖ нараховувала 150 тис. чоловік – багато в чому завдяки тому, що її колективними членами були Спілка журналістів СРСР, куди входило чимало журналістів. Проте підвищенню авторитету МОЖ перешкоджав дефіцит справжнього демократизму в структурі та управлінні організацією. Наприкінці 1980-х років, у зв'язку з перебудовою в СРСР, вплив МОЖ у міжнародному журналістському русі був підірваним.

Відроджена у 1950-х рр. Міжнародна Федерація журналістів (МФЖ) зі штаб-квартирою у Брюсселі сьогодні є найпредставницькою в світі журналістською організацією, що об'єднує фахові спілки з 90 країн. Основними завданнями її діяльності є боротьба за свободу преси, за соціальні та фахові права журналістів, за забезпечення їхнього незалежного статусу, за розвиток сильного фахового руху працівників ЗМІ, а також діяльність із навчання й підвищення кваліфікації журналістів.

У післявоєнні роки у різних частинах світу з'являються міжнародні регіональні організації журналістів. Так, 1942 року було створено Міжамериканське товариство преси (МТП) – організацію латиноамериканських журналістів. Проте деякі прорахунки МТП змусили частину журналістських асоціацій вийти зі складу товариства й створити в 1975 році нову організацію працівників засобів масової інформації Латинської Америки (FELAP).

У світі існує ще ряд регіональних міжнародних об'єднань журналістів: Спілка африканських журналістів, Спілка арабських журналістів та ін. В Україні так само діють чимало журналістських організацій як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях. У Миколаєві, приміром, наприкінці минулого року була зареєстрована Миколаївська міська громадська організація молодих журналістів „Меркурій”. Мета організації – консолідація зусиль миколаївської молоді у сфері мас-медіа; створення єдиного інформаційного поля, сприяння розвитку молодіжного руху в регіоні; підвищення рівня соціальної активності та політичної свідомості молодих громадян тощо. Та головним своїм завданням організація вважає підвищення фахової підготовки місцевих журналістів. Для цього „Меркурій” пропонує комплекс заходів – від короткотермінових семінарів і тренінгів до підготовки до навчання у Миколаївському державному університеті імені В.О. Сухомлинського на спеціальності „Видавнича справа та редагування” [2].

Не можна не згадати, що інтересам підвищення професійного рівня журналістики служать і такі акції, як щорічне присудження міжнародних журналістських премій і, починаючи з 1974 року, Почесних медалей Юліуса Фучика, періодичне проведення виставок кращих творів фотожурналістики – „Інтерпрес-фото”, а також міжнародного бієннале гумору та графіки для карикатуристів, гумористів і художників-графіків. У Миколаєві, приміром, у рамках щорічної акції „Людина року” кращих журналістів відзначають в номінації „Засоби масової інформації”.

Висновки. Дискутуючи про доцільність журналістської освіти, слід пам'ятати, що все залежить від нас самих. Цілком ймовірно, що розумне поєднання всіх цих систем сприятиме подальшому професійному зростанню українських журналістів.

Список літератури

1. Квіт С. Кому потрібна журналістська освіта? // Телерадіокур'єр. – 2004. – №1 (37). – С. 43-46.
2. Спанатій Л. Школа для редактора // Педагог. – 2005. – №3(60), травень. – С. 6.

Поступила до редакції 10.08.2005 р.